

Paljon huolta – vähän hupia

Alkoholiaiheiset kirjoitukset kahdessa paikallislehdessä 2004–2007

KATARIINA WARPENIUS & CHRISTOFFER TIGERSTEDT

Johdanto

Alkoholipoliittisen lehdistökirjoittelun tutkimuksella on Suomessa pitkät perinteet. Analyysija on tehty jo vuoden 1907 kieltolakipäätöstä edeltävästä ajasta (Hytönen 1916; Kuusi 1932), itse kieltolakiajasta (Immonen 1958) ja koko sodanjälkeisestä ajasta (Piispa 1997; Törrönen 2001). Lehdistökirjoittelun on katsottu heijastavan alkoholipoliittista mielipideilmastoa ja vaikuttavan siihen. Tässä hengessä tutkimus on hakenut lehdistöstä merkkejä alkoholisääntelyä koskevien argumenttien ja ajattelumuotojen kulloisistakin muutoksista ja taitekohdista.

Tutkimuserinteessä lehdistöä on käsitelty itsenäisenä ja merkittävänä poliittisena toimijana, joka omista arvolähtökohdistaan pohtii valtioveitoista alkoholipoliittikkaa. Varsinkin pääkirjoituksiin kohdistuneissa analyyseissa huomio on kiinnitetty lehtien kannanottoihin ja vaikuttamispyrkimyksiin alkoholipoliittikan eri muutosvaiheissa. Kieltolaista käydyn yhteiskunnallisen kiistan aikaan jakolinja kulki kieltolain kannattajien ja vastustajien välillä (Immonen 1958). Kieltolain purkamisen jälkeen lehdistökeskustelussa kannanmuodostus virittyi vuosikymmeniksi raittiusjärjestöjen ajaman rajoittavan politiikan ja sääntelyn vapauttamista vaativien kantojen polariteettiin (Piispa 1981 & 1991). Ja kulutusyhteiskunnan nousun myötä alkoholipoliittista lehdistökeskustelua värittivät vastakkainasettelu hyvin-

vointivaltiollisen puhutavan ja yksilön kulutus-oikeuksia vaalivien liberaalien puhuntojen välillä (Piispa 1991; Törrönen 1995 & 2001).

Tutkimuksemme jatkaa suomalaista lehdistöanalyysin tutkimusperinnettä ja valottaa sitä, miten alkoholiasioiden käsittely on edelleen muuttanut lehdistössä 2000-luvun alussa. Tarkastelemme alkoholiaiheista lehdistökirjoittelua aineistonamme kahden paikallislehden, Keski-suomalaisen (2 222 lehtiartikkelia) ja Hämeen Sanomien (1 111 lehtiartikkelia), alkoholikirjoittelua ajalta 1.3.2004–31.12.2007. Aineiston aikajänne on alkoholiverojen alennuksesta keväällä 2004 verojen nostoon vuoden 2008 alussa. Tämän jälkeen alkoholiveroja on nostettu vielä kahteen kertaan vuonna 2009. Näin tässä analysoitu lehdistökirjoittelu luo käsitystä siitä alkoholipoliittisesta asenneilmapiiristä, joka seurasi hintojen laskua ja edelsi hintakontrollin uudelleen kiristämistä.

Emme kuitenkaan rajoita tarkasteluamme pelkästään alkoholipoliittiseen kirjoitteluun vaan kiinnitämme huomiota alkoholiteeman kokonaiskäsittelyyn paikallislehdissä. Alkoholipoliittikka ei enää ole kansallista monopolikeskeistä sääntelyä samassa määrin kuin ennen vuotta 1995, jolloin Alkon niin sanotut viranomais-tehtävät purettiin (Tigerstedt 2001; STM 2004, 117–120; Warsell 2005). Nykyään alkoholisääntelyn erilaiset muodot ovat limittyneet osaksi julkisen sektorin toimintaloikka, markkinoiden itesääntelyä ja ehkäisevää työtä. Kansallisen tason vaikuttamisen rinnalla paikallinen sääntely on entistä painavammassa roolissa (vrt. Holmila 1997; Holmila & al. 2009). Tästä syystä myös lehdistökirjoittelun tarkastelualaa tutkimuksessa on mielekäästä laajentaa juuri paikallisen tason suuntaan.

Kiitämme Paikallinen alkoholipoliittikka -hankkeen (Pakka) koordinaattoreita Irmeli Tammista, Minna Kesästä ja Eeva-Liisa Vesteristä aineiston keruusta. Aineiston käsittelyssä ja koodaamisessa avustivat Anu-Riikka Rantanen ja Marja-Liisa Matula, mistä kiitos heille.

Analysoimamme lehtikirjoittelu on systemaattinen, rajattu näyte alkoholiaiheisesta yhteiskunnallisesta keskustelusta. Ymmärrämme kirjoittelun diskursiiviseksi muodostelmaksi, jossa ja jolla alkoholiin liitettyjä kulttuurisia määritelmiä tuotetaan ja uusinnetaan (ks. Fairclough 1992). Tutkimuskysymyksemme kärki kohdistuu alkoholia koskevien puhetapojen määrälliseen esiintyvyyteen: Miten yleisiä ovat alkoholikeskustelun erilaiset sisältömerkitykset, miten alkoholiteeman käsittely vaihtelee kansallisen ja paikallisen näkökulman mukaan, miten alkoholiaiheiset puhetavat arvottavat alkoholi-ilmiötä ja millainen kanta alkoholikirjoittelussa otetaan alkoholisääntelyyn? Tämä tutkimusnäkökulma mahdollistaa pelkistetyin määrällisen tarkastelun: millaista on hallitseva alkoholidiskurssi paikallislehdistön kirjoittelussa?

Aikaisempi tutkimus

Lehdistökirjoittelua koskevissa tutkimuksissa on viime vuosikymmeninä kiinnitetty huomiota alkoholipoliittisen liberalismiin nousuun osana yhteiskunnan modernisaatiota ja vapaamielistymistä (Piispa 1991 & 1993; Törrönen 1995 & 2001). On jopa väitetty, että vuosien saatossa lehdistökirjoittelun vankkana ja vakaana pohjavirtana on kulkenut valtiokontrollia haastava alkoholipoliittinen liberalismi (Piispa 1997, 227). Tämä rohkea yleistyys ei kuitenkaan sulje pois sitä, että suomalaista lehdistökirjoittelua on vuosikymmenet luonnehtinut jännitteinen suhde alkoholikontrollia puolustavien ja sitä vastustavien kantojen välillä.

Suomalaisten lehdistöanalyysien tuloksista viime vuosikymmeniltä piirtyy seuraavanlainen polveileva kaari. 1970-luvun puolenvälin taloudellisen taantumun ja aivan uudelle tasolle nousseen alkoholinkulutuksen oloissa lehdistön alkoholipoliittinen kirjoittelu kiristyi huomattavasti (Piispa 1981). 1980-luvun taloudellisessa noususuhdanteessa kirjoittelussa nousi sen sijaan vahvasti esiin kulutus oikeutta ja markkinavapautta vaatinut liberaali puhetapa. Tämä vapaamielinen kirjoittelu jatkui 1990-luvun alkupuolen laman oloissa. Tuolloin Euroopan integraatio muodosti haasteen suomalaiselle alkoholipoliittiselle järjestelmälle, mutta myös lupauksen uusien ”mannermaisten” juomatapojen kehkeytymisestä. Kirjoittelu oli kanta-aottavaa: asetettiin entistä voimallisemmin vastustamaan, mutta paikoin myös puolustamaan alkoholin saatavuuden rajoituksia. (Piispa 1993 &

1997; Törrönen 1995.) Vuosituhannen vaihteessa markkinaliberaali puhetapa alkoi säröillä. Kontrollin kärki suunnattiin julkisissa tiloissa tapahtuvaan häiriökäyttäytymiseen ja interventioiden kohteeksi määriteltiin eritoten nuoret ja sosiaaliset marginaaliryhmät (Törrönen 2001 & 2004).

Kansainvälisissä tutkimuksissa paikallisia lehdistökirjoituksia on usein analysoitu yhteiskuntapoliittisen vaikuttavuuden näkökulmasta. Tällöin alkoholiehkäisyprojektin onnistumista on mitattu saavutetulla lehdistönäkyvyydellä. (Treno & Breed 1996; Wagenaar & al. 1999.) Näin lehdistötutkimus luo ymmärrystä alkoholiaiheisen mediavaikuttamisen (”media advocacy”) merkityksestä ja sen tuloksellisuudesta päihdepoliittikan suuntaajana ja mielipideilmaston muutosvoimana (Jernigan & Wright 1994; Myhre & al. 2002).

Tässä artikkelissa jäsenämme kuitenkin paikallisen lehdistökirjoittelun suomalaisen tutkimusperinteen mukaisesti määrittelykamppailuna kulutusvapauksia puoltavien ja rajoittavien näkemysten välillä. Nämä keskustelut kytkeytyvät kulloiseenkin alkoholipoliittiseen tilanteeseen ja alkoholiohjelmien vaihteluun. Tältä kannalta lehdistökirjoittelua ei lähtökohtaisesti ymmärretä lineaarisena liberaalisoitumiskehityksenä vaan yhteiskunnallisena keskusteluna.

Aineistot

Lehdistöaineisto kerättiin osana Paikallinen alkoholipoliittikka (Pakka) -hanketta kahdelta paikkakunnalta, Jyväskylästä ja Hämeenlinnasta. Keski-suomalaisesta kertyi 2 222 lehtileikettä ja Hämeen Sanomista 1 111 lehtileikettä. Aineistoon otettiin mukaan kaikki lehtikirjoitukset, joissa tavalla tai toisella käsiteltiin alkoholia, ajalta 1.3.2004–31.12.2007.

Kummatkin lehdet ovat puoluepoliittisesti sitoutumattomia, seitsemänä päivänä viikossa ilmestyviä maakuntiansa päälehtiä. Molemmat lehdet painottavat pitkää historiaansa: vuonna 1871 perustettu Keski-suomalainen on maamme vanhin yhä ilmestyvä suomenkielinen sanomalehti ja vuonna 1878 perustettu Hämeen Sanomat vanhin samalla nimellä ilmestyvä suomenkielinen sanomalehti. Levikiltään ja laajuudeltaan lehdet poikkeavat toisistaan. Keski-suomalaisen levikki on noin 75 000 ja Hämeen Sanomien 30 000. Lisäksi Keski-suomalainen on Väli-Suomen sanomalehtien yhteistyöverkoston pää-

lehti. Ilkan, Karjalaisen, Keskiuomalaisen, Pohjalaisen ja Savon Sanomien yhteisellä sunnuntai-sivustolla on peräti 715 000 lukijaa.

Alkoholiaiheinen lehtikirjoittelu oli molemmissa lehdissä vilkasta vuonna 2004 (KS 646 artikkelia ja HäSa 421 artikkelia). Vuosina 2005–2006 alkoholiaiheisten lehtiartikkelien lukumäärä oli alhaisempi (KS 400 ja 404 artikkelia, HäSa 262 ja 204 artikkelia). Vuonna 2007 Keskiuomalaisen kirjoittelu kiihtyi, artikkeleja julkaistiin 772. Hämeen Sanomissa vuoden 2007 taso oli samaa luokkaa kuin edeltävinä vuosina, 224 juttua.

Analyyysi

Tutkimuksessa teimme tilastollisen sisällönanalyyysin hyödyntäen kulttuuristen puhetapojen tulkintanakökulmaa ja -käsitteitä. Luokittelimme aineiston kolmen keskeisen muuttujan mukaan. Ensinnäkin analyysissa lehtikirjoitukset luokiteltiin niiden keskeisen sisällön perusteella. Tätä luokitusta kutsumme kirjoituksen *pääkehykseksi* (primary framework), joka luonnehtii kirjoituksen keskeisen, kokonaisuutta jäsentävän merkityssisällön (Goffman 1986, 21–39). Jokaisesta kirjoituksesta löytyi yksi selkeä keskeisaihe, mikä jo itsessään kuvaa lehtikirjoitusten luonnetta: niillä oli yksi temaattinen kärki.

Pääkehysten luokat ovat:

- alkoholipolitiikka (alkoholimarkkinoita ja alkoholijuomien saatavuutta sääntelevät toimenpiteet),
- ehkäisevä päihdetyö (alkoholihaittojen ennalta ehkäisyyn tähtäävä moniammattillinen toiminta, kuten valistus, järjestötyö ja nuorisotyö),
- alkoholihaitat (alkoholin kulutuksesta aiheutuvat sosiaaliset, terveydelliset ja järjestyshaitat),
- raittijuopumus,
- hoito (alkoholihaittoja korjaava palvelujärjestelmä),
- viihde (alkoholin kulutuskulttuuri, vapaa-ai-ka ja elämäntyyli, ravintola- ja tuote-esittelyt),
- muu (esim. kirjoitukset, joissa alkoholi mainitaan sivujuonteena).

Toinen luokitusperuste koskee kirjoitusten alkoholiaiheille antamia *arvomääritelmiä*. Tätä tarkastelu-ulottuvuutta Pekka Sulkunen ja Jukka Törrönen (1997a) ovat nimittäneet *lausumaksi*, jossa keskeistä ovat kuvatulle sosiaaliselle todellisuudelle annetut kulttuuriset arvot. Analyysis-

sa käyttämämme alkoholi-ilmioitä arvottava luokitus on kolmiosainen: haitta, hyöty ja neutraali. Myös tämä muuttuja sai vain yhden arvon kutakin kirjoitusta kohden kuvaten sitä, korostettiin-ko kirjoituksessa alkoholin haitallisia vai hyödyllisiä piirteitä vai kuvattiinko alkoholiasioita neutraalisti. Toisin kuin aikaisempi suomalainen lehdistötutkimus huomioimme tällä luokituksella sen, että alkoholin kohtuukulutukseen liittyy myös myönteisiä sosiaalisia ja terveydellisiä vaikutuksia (mm. Pittman 1996; Mäkelä & Mustonen 1996). Alkoholille annettujen kulttuuristen arvojen sfääri jännittyy näin haittojen ja hyötyjen polariteetiksi.

Kolmas analyysikulma tarkastelee kirjoituksen *enonsiaatiota* eli sitä, miten tekstiin kuvautuva kirjoittaja tai puhuja asemoi itsensä suhteessa kuvaamaansa sosiaaliseen todellisuuteen (Sulkunen & Törrönen 1997a & b). Enonsiaation ulottuvuus tekstissä ilmentää sitä, millaisen kannan kirjoittajaaani ottaa kuvattuihin alkoholiasioihin. Jäsennämme tätä ulottuvuutta käsitteellä ”puuttuminen” ja tarkastelemme, otetaanko kirjoituksessa hyväksyvä, kriittinen vai neutraali kanta alkoholiasioihin puuttumiseen. Samankaltaisia jaotteluita lehdistöanalyysissa on sovellettu taa-jaan: mm. rajoittava – liberaali – ei toimenpiteitä (Eriksson 2008); liberaali kanta – raittiuskanta – kiteytymätön kanta; kielteinen – myönteinen – ristiriitainen (Piispa 1981) tai positiivinen – kriittinen – laajentava – kyseenalaistava asemoituminen (Törrönen 2002). Tässä tutkimuksessa käytämme neljää luokkaa. Puuttuminen on:

- suotavaa (kirjoitus kannattaa sääntelyä),
- neutraalia (kerronta on ”läpinäkyvää” eikä ota kantaa kuvaamaansa ilmiöön),
- ei-suotavaa (kirjoitus vastustaa sääntelyä),
- moniselitteistä (kirjoituksessa esiintyy useita ristiriitaisia kantoja tai monitulkintaista ironiaa).

Koska analyysin tarkoituksena on luoda ymmärrystä kirjoittelun pääkehysten, lausumien arvojen ja enonsiaation kannanottojen määrällisestä vaihtelusta, ei kyseisten muuttujien luokittelussa tehty hienosyisempiä jaotteluita. Näiden muuttujien lisäksi keskeisiä taustamuuttujia ovat alkoholiaiheisen kirjoituksen *juttutyyppi* (pikku-uutinen eli korkeintaan yhden palstan juttu, uutinen, viihdeuutinen, mielipidekirjoitus, pääkirjoitus, kolumni tai muu) ja aiheen *tarkastelutaso* (kansainvälinen, kansallinen, paikallinen yleensä tai paikallinen Hämeenlinnan/Jyväskylän seudulla). Aineisto koodattiin ja analysoitiin SPSS -ohjelmalla.

Taulukko 1. Keskiuomalaisen ja Hämeen Sanomien alkoholi-aiheisten kirjoitusten pääkehukset, % (n)

	KS % (n)	HäSa % (n)
Alkoholipolitiikka	15 (330)	24 (262)
Ehkäisevä päihdetyö	6 (124)	12 (132)
Alkoholihaitat	14 (316)	18 (204)
Rattijuopumus	44 (967)	24 (270)
Hoito	3 (59)	4 (47)
Viihde	15 (335)	12 (134)
Muu	4 (91)	6 (62)
Yhteensä	100 (2 222)	100 (1 111)

Mitä alkoholisti kirjoitettiin?

Ensin analysoimme lehtikirjoitukset niiden pääkehysten eli keskeisen sisältömäärityksen perusteella (taulukko 1). Suurin yksittäinen juttutyypiryhmä olivat rattijuopumustapauksia käsittelevät pikku-uutiset. Keskiuomalainen raportoi näitä tapauksia verrattuna Hämeen Sanomiin sel-

västi useammin (KS 44 % ja HäSa 24 % kaikista kirjoituksista). Alkoholipolitiikkaa, ehkäisevää päihdetyötä ja alkoholihaittoja Hämeen Sanomat käsittelee puolestaan Keskiuomalaista suhteellisesti useammin. Alkoholien viihdemerkitystä korostavat kirjoitukset muodostivat noin seitsemäs- tai kahdeksasosan lehtien alkoholikirjoittelusta.

Valtaosa alkoholi-aiheisesta kirjoittelusta oli juttutyypiltään uutisraportteja eli ”uutisia” ja ”pikku-uutisia” (taulukko 2). Keskiuomalaisessa niiden osuus oli yhteensä 76 prosenttia, Hämeen Sanomissa 70 prosenttia. Mielipidekirjoituksia ja pääkirjoituksia julkaistiin myös kummassakin lehdessä runsaasti: Keskiuomalaisessa 32 ja Hämeen Sanomissa 30 pääkirjoitusta eli keskimäärin yksi pääkirjoitus joka kuudetta viikkoa kohti kummassakin lehdessä ja vastaavasti 148 ja 122 mielipidekirjoitusta. Pääkirjoitusten yleisin aihealue oli alkoholipolitiikka ja toiseksi tyypillisimmin kirjoitukset käsittelevät rattijuopumusta.

Kirjoitusten analyysi niiden tarkastelutason mukaan toi esiin joitain kiinnostavia havaintoja (taulukko 3). Alkoholipolitiikkaa käsiteltiin lehtikirjoittelussa ennen muuta kansallisi-

Taulukko 2. Keskiuomalaisen ja Hämeen Sanomien alkoholi-aiheiset kirjoitukset juttutyypin mukaan, % (n)

	Pikku-uutinen % (n)	Uutinen % (n)	Viihde-uutinen % (n)	Mielipide % (n)	Pääkirjoitus % (n)	Kolumni % (n)	Muu % (n)	Yhteensä % (n)
Keskiuomalainen								
Alkoholipolitiikka	11 (37)	68 (224)	0 (0)	12 (38)	6 (20)	3 (11)	0 (0)	100 (330)
Ehkäisevä päihdetyö	7 (9)	70 (87)	1 (1)	19 (23)	2 (2)	2 (2)	0 (0)	100 (124)
Alkoholihaitat	24 (77)	60 (190)	1 (4)	12 (37)	1 (2)	1 (4)	1 (2)	100 (316)
Rattijuopumus	77 (742)	21 (198)	0 (0)	2 (17)	1 (6)	0 (4)	0 (0)	100 (967)
Hoito	7 (4)	76 (45)	0 (0)	15 (9)	2 (1)	0 (0)	0 (0)	100 (59)
Viihde	0 (1)	4 (13)	90 (301)	4 (13)	0 (1)	2 (6)	0 (0)	100 (335)
Muu	22 (20)	54 (49)	2 (2)	12 (11)	0 (0)	7 (6)	3 (3)	100 (91)
Yhteensä	40 (890)	36 (806)	14 (308)	7 (148)	1 (32)	2 (33)	0 (5)	100 (2 222)
Hämeen Sanomat								
Alkoholipolitiikka	12 (32)	62 (164)	0 (1)	12 (30)	5 (13)	8 (20)	1 (2)	100 (262)
Ehkäisevä päihdetyö	10 (13)	56 (74)	4 (5)	20 (26)	2 (3)	8 (11)	0 (0)	100 (132)
Alkoholihaitat	17 (35)	54 (110)	1 (1)	16 (33)	3 (5)	10 (20)	0 (0)	100 (204)
Rattijuopumus	41 (112)	49 (131)	0 (0)	5 (14)	2 (6)	2 (5)	1 (2)	100 (270)
Hoito	4 (2)	72 (34)	0 (0)	11 (5)	6 (3)	6 (3)	0 (0)	100 (47)
Viihde	2 (3)	12 (16)	78 (104)	4 (5)	0 (0)	5 (6)	0 (0)	100 (134)
Muu	16 (10)	68 (42)	0 (0)	15 (9)	0 (0)	2 (1)	0 (0)	100 (62)
Yhteensä	19 (207)	51 (571)	10 (111)	11 (122)	3 (30)	6 (66)	0 (4)	100 (1 111)

Taulukko 3. Keskisuomalaisen ja Hämeen Sanomien alkoholiaiheiset kirjoitukset tarkastelutason mukaan, % (n)

	Kansainvälinen % (n)	Kansallinen % (n)	Paikallinen yleensä % (n)	Paikallinen julkaisuseut. % (n)	Yhteensä % (n)
Keskisuomalainen					
Alkoholipolitiikka	16 (52)	65 (215)	3 (9)	16 (54)	100 (330)
Ehkäisevä päihdetyö	5 (6)	40 (50)	7 (9)	48 (59)	100 (124)
Alkoholihaitat	5 (17)	38 (121)	24 (77)	32 (101)	100 (316)
Rattijuopumus	1 (12)	10 (101)	41 (399)	47 (455)	100 (967)
Hoito	0 (0)	56 (33)	3 (2)	41 (24)	100 (59)
Viihde	13 (42)	21 (69)	4 (12)	63 (212)	100 (335)
Muu	17 (15)	47 (43)	12 (11)	24 (22)	100 (91)
Yhteensä	7 (144)	28 (632)	23 (519)	42 (927)	100 (2 222)
Hämeen Sanomat					
Alkoholipolitiikka	11 (29)	68 (179)	3 (7)	18 (47)	100 (262)
Ehkäisevä päihdetyö	1 (1)	52 (69)	2 (3)	45 (59)	100 (132)
Alkoholihaitat	6 (13)	50 (101)	17 (35)	27 (55)	100 (204)
Rattijuopumus	3 (7)	30 (80)	31 (83)	37 (100)	100 (270)
Hoito	0 (0)	57 (27)	6 (3)	36 (17)	100 (47)
Viihde	10 (14)	25 (34)	4 (5)	60 (81)	100 (134)
Muu	8 (5)	61 (38)	8 (5)	23 (14)	100 (62)
Yhteensä	6 (69)	48 (528)	13 (141)	34 (373)	100 (1 111)

na mutta myös kansainvälisinä kysymyksinä (KS yhteensä 81 %, HäSa yhteensä 79 %). Paikallisina ilmiöinä alkoholipoliittisia teemoja käsiteltiin vain harvoin. Sen sijaan ehkäisevää päihdetyötä tarkasteltiin kummassakin lehdessä melko tasavertaisesti sekä kansallisena että julkaisuseudun omana kysymyksenä.

Kummassakin lehdessä paikallisenäkökulma korostui alkoholihaittojen (KS yhteensä 56 %, HäSa yhteensä 44 %), ennen kaikkea rattijuoppouden osalta (KS yhteensä 88 %, HäSa yhteensä 68 %). Keskisuomalaisessa lähes yhdeksän kymmenestä rattijuopumusta koskevasta jutusta sijoitui paikalliseen yhteyteen. Kun siis alkoholipolitiikan näkökulma oli kansallinen, alkoholihaittoja tarkasteltiin paikkakunnan omaa elämänpiiriä horjuttavina uhkina. Paikalliseen kulutuskulttuuriin alkoholiteema kytkeytyi ennen muuta viihdekäyttöä korostavien kirjoitusten kautta (KS yhteensä 67 %, HäSa yhteensä 64 %). Nämä kirjoitukset kertoivat paikallisista alkoholimarkkinoista, uusista ravintoloista ja huvittelumahdollisuuksista.

Kaiken kaikkiaan alkoholiaiheisen kirjoittelun pääkehukset jakaantuivat tarkastelutason mukaan luokiteltuina hämmästyttävän samalla tavalla Keskisuomalaisessa ja Hämeen Sanomissa. Tärkeä yhteinen piirre lehdille oli se, että alkoholikirjoittelussa painottuivat alkoholihaitat ja yhteiskunnan pyrkimykset alkoholihaittojen hillitsemiseen, ei niinkään alkoholin merkitys ajanvietteenä ja viihteenä. Vaikka viini- ja olutpalsat sekä ravintolaesittelyt ovat kuuluneet monen paikallislehden vakiosisältöön 1980-luvusta lähtien, olisi väärin väittää, että alkoholikirjoittelu on yksioikoisesti viihteellistynyt osaksi myöhäismodernia kulutuskulttuuria. Yhteiskunnallinen huoli oli vahvasti esillä paikallislehtien alkoholikirjoittelussa. Kansallisen ja paikallisen jaon mukaan tarkasteltuna kirjoittelussa oli havaittavissa selkeä jakolinja: alkoholihaitat ja toisaalta viihteellisyys liitettiin usein paikalliseen todellisuuteen, kun taas alkoholipolitiikka oli kansallinen kysymys.

Miten alkoholioasioista kirjoitettiin?

Alkoholiaiheisten kirjoitusten merkityssisällöissä korostuivat alkoholinkulutuksen huolestuttavat haitalliset piirteet ja niiden hallintapyrkimykset. Havainto kirkastuu, kun tarkastellaan alkoholiaiheisten kirjoitusten tapaa arvottaa alkoholin hyödyllisiä tai haitallisia ominaisuuksia. Jaoimme kirjoitukset kolmeen luokkaan alkoholi-ilmiöille määritelyjen arvoulottuvuuksien mukaan, ja tulos oli ilmeinen: Keskisuomalaisen kirjoituksista 77 prosenttia ja Hämeen Sanomien 73 prosenttia käsitteli alkoholin haitallisia ominaisuuksia, hyötyjä tuotiin esiin 12 ja 10 prosentissa kirjoituksista (taulukko 4). Kiinnostavaa kuitenkin on, että alkoholipolitiikasta kirjoitettaessa näkökulma oli varsin usein neutraalisti raportoiva (KS 39 %, HäSa 45 % jutuista). Alkoholista puhuttiin tällöin valtion sääntelemänä markkinatuotteena vailla yhteiskuntapoliittisia intressejä tai intohimoja paneutuen alkoholiverotuksen tai hintakehityksen yleisiin trendeihin.

Kun lisäämme analyysiin enonsiaation ulottuvuuden, huomaamme, että valtaosassa kirjoituk-

sista ei otettu kantaa kuvattuun alkoholi-ilmiöön. Keskisuomalaisessa tällaisia läpinäkyvän kerronnan kirjoituksia oli kaikkiaan 72 prosenttia, Hämeen Sanomissa 55 prosenttia kaikista alkoholi-kirjoituksista (taulukko 5).

Myös alkoholipolitiikkaa käsittelevistä kirjoituksista suurin osa oli kerronnaltaan neutraaleja (KS 41 %, HäSa 47 %). Toisaalta nimenomaan alkoholipoliittiset kirjoitukset hajaantuivat eniten kantaa ottavuudessaan. Kummassakin lehdes- sä kolmasosa alkoholipolitiikkaa käsittelevistä ju- tuista asettui puoltamaan toimenpiteitä, joilla ta- valla tai toisella vähennetään alkoholin kulutus- ta, saatavuutta ja haittoja. Rajoitusten vastaisia al- koholipolitiikka-aiheisia kirjoituksia löytyi aineis- tosta jonkin verran (KS 6 %, HäSa 4 %). Näis- sä kirjoituksissa tyypillisesti epäiltiin yhteiskun- nallisten toimenpiteiden tehokkuutta, kuten ve- rojen korotuksen vaikutuksia alkoholinkulutuk- seen ja haittojen hillintään. Alkoholipolitiikkaa käsittelevissä kirjoituksissa oli myös merkittävä osuus kertojaääneltään moniselitteisiä juttuja (KS 19 %, HäSa 14 %). Näissä toimitus toi esiin usei- ta ristiriitaisia näkemyksiä tai kirjoittaja ironisoi

Taulukko 4. Keskisuomalaisen ja Hämeen Sanomien alkoholiaiheisten kirjoitusten tapa arvottaa al- koholi-ilmiötä, % (n)

	Haitta % (n)	Neutraali % (n)	Hyöty % (n)	Yhteensä % (n)
Keskisuomalainen				
Alkoholipolitiikka	58 (192)	39 (127)	3 (11)	100 (330)
Ehkäisevä päihdetyö	94 (116)	3 (4)	3 (4)	100 (124)
Alkoholihaitat	97 (305)	2 (6)	2 (5)	100 (316)
Rattijuopumus	100 (965)	0 (2)	0 (0)	100 (967)
Hoito	98 (58)	2 (1)	0 (0)	100 (59)
Viihde	12 (40)	13 (45)	75 (250)	100 (335)
Muu	28 (25)	70 (64)	2 (2)	100 (91)
Yhteensä	77 (1701)	11 (249)	12 (272)	100 (2 222)
Hämeen Sanomat				
Alkoholipolitiikka	52 (137)	45 (117)	3 (8)	100 (262)
Ehkäisevä päihdetyö	94 (124)	5 (6)	2 (2)	100 (132)
Alkoholihaitat	97 (198)	2 (4)	1 (2)	100 (204)
Rattijuopumus	100 (270)	0 (0)	0 (0)	100 (270)
Hoito	92 (43)	9 (4)	0 (0)	100 (47)
Viihde	10 (14)	18 (24)	72 (96)	100 (134)
Muu	36 (22)	61 (38)	3 (2)	100 (62)
Yhteensä	73 (808)	17 (193)	10 (110)	100 (1 111)

Taulukko 5. Keski-suomalaisen ja Hämeen Sanomien alkoholiaiheisten kirjoitusten kannat alkoholi-
asioihin

	Suotavaa	Neutraali	Ei suotavaa	Moni- selitteinen	Yhteensä
	% (n)	% (n)	% (n)	% (n)	% (n)
Keski-suomalainen					
Alkoholipolitiikka	34 (113)	41 (134)	6 (20)	19 (63)	100 (330)
Ehkäisevä päihdetyö	89 (110)	8 (10)	0 (0)	3 (4)	100 (124)
Alkoholihaitat	36 (114)	62 (197)	0 (0)	2 (5)	100 (316)
Rattijuopumus	11 (109)	88 (855)	0 (1)	0 (2)	100 (967)
Hoito	80 (47)	15 (9)	2 (1)	3 (2)	100 (59)
Viihde	6 (19)	92 (307)	2 (5)	1 (4)	100 (335)
Muu	7 (6)	90 (82)	0 (0)	3 (3)	100 (91)
Yhteensä	23 (518)	72 (1594)	1 (27)	4 (83)	100 (2 222)
Hämeen Sanomat					
Alkoholipolitiikka	35 (92)	47 (123)	4 (11)	14 (36)	100 (262)
Ehkäisevä päihdetyö	89 (117)	10 (13)	0 (0)	2 (2)	100 (132)
Alkoholihaitat	47 (95)	48 (99)	1 (2)	4 (8)	100 (204)
Rattijuopumus	28 (76)	71 (191)	0 (0)	1 (3)	100 (270)
Hoito	79 (37)	19 (9)	0 (0)	2 (1)	100 (47)
Viihde	7 (9)	92 (124)	1 (1)	0 (0)	100 (134)
Muu	15 (9)	82 (51)	2 (1)	2 (1)	100 (62)
Yhteensä	39 (435)	55 (610)	1 (15)	5 (51)	100 (1 111)

alkoholinkulutuksen ja haittojen suhdetta moniselitteisellä tavalla esimerkiksi yleisönosastokirjoituksessa.

Vaikka siis alkoholiaiheisen kirjoittelun valtavirta oli haitta- ja huolipainotteista, alkoholipolitiikasta käytiin myös jännitteistä keskustelua. Kuitenkin kautta linjan rajoituksia puoltavat kannat olivat alkoholipoliittisessa keskustelussa yleisempiä kuin rajoituksia vastustavat näkemykset.

Lehtien alkoholipoliittisen kannan määrittelyssä pääkirjoitukset ovat oleellinen kirjoitustyyppi. Niissä lehti esittää näkemyksensä merkittävänä pitämiinsä yhteiskunnallisiin kysymyksiin, perustelee kantaansa ja ehdottaa usein toimenpiteitä. Keski-suomalaisen ja Hämeen Sanomien alkoholiaiheisistä pääkirjoituksista leijonanosa käsitteli alkoholipolitiikkaa. Mielenkiintoista kyllä tarkemmassa analyysissä lehtien pääkirjoitukset poikkesivat toisistaan alkoholipoliittisessa suhtautumisessaan. Hämeen Sanomien kolmestatoista alkoholipolitiikkaa käsittelevästä pääkirjoituksesta yksikään ei asettunut rajoituksia vastaan ja ristiriitaisia näkemyksiä esitteleviä pääkirjoituksia oli ainoastaan kolme. Keski-suomalainen puolestaan

kuvasi alkoholipoliittisia jännitteitä peräti kahdeksatoista pääkirjoituksessa kahdestakymmenestä ja suhtautui kriittisesti rajoituksiin kahdessa pääkirjoituksessa.

Rajoituksia kritisoivissa Keski-suomalaisen pääkirjoituksissa luotettiin juomatapojen muuttuvan hallittuun suuntaan, kunhan ihmiset ajanoloon tottuivat huokeampiin hintoihin ja juomiskulttuuri omaehtoisesti muuttuisi. Niinpä pääkirjoitusten mukaan alkoholipoliittisia rajoituksia ei tullut kiristää, vaan ”antaa ajan kulua” (KS 30.7.2004 ja 20.12.2004). Näin todettiin siis silloin, kun alkoholiverojen merkittävästä alentamisesta oli kulunut alle vuosi. Kun alkoholin kuluus jatkoi nousuaan seuraavina vuosina, pääkirjoitusten luonne muuttui (”Halvan viinan tuhoja torjuttava”, KS 2.11.2005 ja ”Veroalen vaikutuksia on turha enää kiistää”, KS 28.2.2007). Keski-suomalaisen päätoimittaja julkaisi myös kannanotton otsikolla ”Alkoholin hinnan korottaminen perusteltua” (25.11.2006). Niinpä tarkastelujakson loppupuolella myös Keski-suomalainen kallistui puoltamaan alkoholiverotuksen kiristämistä.

Johtopäätökset

Kahden paikallislehden alkoholikirjoittelu on vain pieni siivu alkoholiaiheisen keskustelun kokonaiskirjosta. Silti näiden lehtien avaama tarkasteluikkuna antaa viitteitä alkoholista käydyistä nykykeskustelun piirteistä, alkoholiin liitetystä merkityksistä, arvoista ja kannanotoista.

Ilmeistä on, että jo 1990-luvun lopulla havaittu (Törrönen 2001 & 2004) ja vuoden 2004 alkoholin veronalennusten jälkeen jatkunut alkoholiasenteiden kiristyminen lehdistökirjoittelussa on vahvasti esillä myös tarkastelemassamme lehdistöaineistossa, joka kattaa jakson 1.3.2004–31.12.2007. Alkoholista kirjoitettaessa juomisen haitalliset yhteiskunnalliset ja yksilölliset vaikutukset korostuivat viihdearvojen ollessa vähemmistössä. Yksilön vapautta ja vastuuta korostavat liberaalit arvomääritelmät olivat toissijaisia huolipuheen dominoidessa. Tämä korostui varsinkin rattijuopumuksen uutisoinnissa eli puhuttaessa haitasta, joka saattaa kohdistua kolmansiin osapuoliin.

Kaiken kaikkiaan alkoholin haittavaikutukset ja niiden herättämä huoli hallitsivat paikallislehtien alkoholiaiheista kirjoittelua. Haittanäkökulman vahvuus voi osittain johtua siitä, että kirjoituksissa on saatettu hyödyntää ensisijaisesti viranomaislähteitä. Tämän selvittäminen olisi kiinnostava jatkotutkimusaihe.

Lisäksi on suorastaan hätkähdyttävää, miten vähän alkoholiasioista käytiin määrittelykampailua paikallislehdistökirjoittelussa. Alkoholista nautintoaineena kirjoitettiin korostetun asiallisesti, tuotteita ja palveluita neutraalisti esitellen. Sosiaaliseen juomiseen ja alkoholiin kulutustuotteena ei liitetty juuri lainkaan toiveita valtiohoituksen purkamisesta. Alkoholien hyödylliset ominaisuudet ja viihdemerkitys eriytyivät näin omaksi ulottuvuudekseen vailla alkoholipoliittista aktivismia tai kulttuurista merkitystaistelua. Alkoholien viihdearvot piirtynevatkin lehdistökirjoittelua vahvemmin esiin alkoholimainonnan hedonistisissa arvoissa (ks. Törrönen & Juslin 2009).

Alkoholipolitiikasta puhuttiin uutisjutuissa usein neutraalin raportoivaan tyyliin, osana vero- ja talouspolitiikkaa. Sen sijaan pääkirjoituksissa virisi alkoholijuomien hinta- ja saatavuuskysymyksissä myös ristiriitaisia ja moniselitteisiä ääniä. Silti niidenkin alkoholipoliittinen keskustelu painottui haittavaikutusten käsittelyyn. Al-

koholihaitat nähtiin yhteiskunnallisina epäkohtina, joiden korjaaminen edellytti julkisen vallan puuttumista.

Vaikka eri aikoina tehdyt lehdistöanalyysit poikkeavat toisistaan aineiston keruun ja tutkimusnäkökulmien suhteen, voidaan aikaisemman tutkimuksen perusteella väittää, että nykyinen alkoholihuolipuhe on lähihistoriallisesti uusi muodostelma. 1980-luvulla ja 1990-luvun puoleenväliin saakka lehdistökeskustelussa esiintyi liberaaleja kannanottoja, joissa asetettiin avoimesti puolustamaan keskiluokkaisen kuluttajan vapautta markkinatoimijana. Luottamus itseään ja elämäänsä hallitsevaan suvereeniin kuluttajaan ja juomatapojen kulttuuriseen murrokseen oli vahva: mikäli holhoavat rajoitukset purettaisiin, yksilöt pääsisivät näyttämään itsehallintansa voiman ja juomiskulttuuri muuttuisi epävirallisen sääntelyn vahvistuessa (vrt. Törrönen 1995). Tämän tutkimuksen lehdistökirjoittelussa liberaali kantaa oli kuitenkin marginaalinen. Kirjoituksissa ei myöskään painokkaasti tarjottu valistusta rajoittavan politiikan vaihtoehdoksi.

Havaintojamme huolipuheen dominanssista voidaan tulkita usealla tavalla. Viime vuosien alkoholilojen muutosten näkökulmasta lehdistökirjoittelun ilmentämä huoli on ymmärrettävää. Kulutuksen ja haittojen raju kertaluonteinen kasvu vuoden 2004 alkoholijuomien hinnan alennuksen jälkeen kirvoitti huolestuneen vastareaktion, joskin vuoden, parin viiveellä. Toisaalta haittoja korostava puhetapa voidaan nähdä oireena ennaltaehkäisevän yhteiskuntapolitiikan kriisistä. Yhteiskunnassamme on pitkään jatkuneen kansallisen alkoholikontrollin ja raittiustyön jälkeinen alkoholisääntelykatkos: ennaltaehkäisyn keinot, rakenteet ja resursointi ovat katkolla, eikä vakaita sosiaalisia tai kulttuurisia sääntelyjärjestelmiä oikein ole muotoutunut tilalle. Kuntien ja järjestöjen heiveröiset ennaltaehkäisevät toimet eivät ole riittäneet patoamaan alkoholin kulutuksen kasvua ja juomatapojen muutoksen tuomia haittoja. Alkoholien moninaisia haittavaikutuksia käsittelevien kirjoitusten runsaus kielii myös pulmien leviämisestä yhä uusiin yhteiskuntaelämän kudoksiin, alueille, jonne perinteinen alkoholipolitiikka ei ulotu ja joissa itse- tai lähiyhteisökontrolli ei toimi.

Huolipuheen taustalla voidaan nähdä myös refleksiivisen kulutusmodernismin yleisempi problematisoituminen. Yksilöllinen riskien hallinta ja kulutusvapaus eivät tuottaneetkaan itse omaa elä-

määnsä hallitsevia suvereneja subjekteja vaan lukuisia haittavaikutuksia, mikä uhkaa hyvinvointiyhteiskunnan kantokykyä. Lehdistökeskustelussa erilaiset puuttumisen, ehkäisyn ja edistämisen keinot nousivat uuteen arvoonsa. Tästä voisi päätellä, että emme ehkä sittenkään ole valmiita sietämään niitä elämäntapariskejä, joita yksilön kulutusautonomia voi tuoda tullessaan kypsässä modernissa yhteiskunnassa. Tai sitten me vain jo olemme niin vapaita kuluttamaan alkoholia siinä missä muitakin mukavuushyödykkeitä, ettei liberaalille kannalle ”holhouksen” vastadiskurssi- na ole kasvupohjaa.

KIRJALLISUUS

Erikson, Antonina: Newspapers' portrayal of alcohol licensing policy in Swedish restaurants. Teoksessa: Olsson, Börje & Törrönen, Jukka (toim.): Painting the town red. Pubs, restaurants and young adults' drinking cultures in the Nordic countries. NAD Publication No. 51. Helsinki: NAD, 2008

Fairclough, Norman: Discourse and Social Change. Cambridge: Polity Press, 1992

Goffman, Erving: Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience. New York: Northeastern University Press, 1986

Holmila, Marja (toim.): Yhteisö ja intervention. Alkoholihaittojen paikallinen ennaltaehkäisy. Tutkimuksia 73. Helsinki: Stakes, 1997

Holmila, Marja & Warpenius, Katariina & Warsell, Leena & Kesänen, Minna & Tamminen, Irmeli: Paikallinen alkoholipolitiikka. Pakka-hankkeen loppuraportti. Raportti 5. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2009

Hytönen, Viljo: Havaintoja sanomalehdistöme suhteesta raittiasiaan ennen 1880-lukua. Raitista aikaa kohti, 119–127. Helsinki, 1916

Immonen, Erkki J.: Alkoholipolitiikka ja lehdistö. Sisällönerittely alkoholipolitiikka koskevista pääkirjoituksista viiden päivälehdien palstoilla 1919–1931. Väkiuomatutkimussäätiön julkaisuja 8/1. Helsinki: Väkiuomatutkimussäätiö, 1958

Jernigan, D. & Wright, P.A.: Making news, changing policy: case studies of media advocacy on alcohol and tobacco issues. San Rafael: University Research Corporation Marin Institute for the Prevention of Alcohol and Other Drug Problems, 1994

Kuusi, Reino: Sanomalehdistön suhtautuminen raittiuskysymykseen vuosina 1898–1907. Alkoholikysymys (1932): 1, 2–27

Myhre, Sonja & Saphir, Melissa & Flora, June & Howard, Kim & Gonzalez, Emily: Alcohol Coverage in Californian Newspapers: Frequency, Prominence, and Framing. Journal of Public Health Policy 23 (2002): 2, 172–190

Mäkelä, Klaus & Mustonen, Heli: The reward structure

of drinking among younger and older male drinkers. Contemporary Drug Problems 23 (1996): 3, 479–493

Piispa, Matti: Raittiuskasvatuksesta alkoholivalistukseen. Suomen Sanomalehdistön alkoholikirjoittelun linjat vuosina 1951–1978. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuslause N:o 146. Helsinki: Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos, 1981

Piispa, Matti: Alkoholiliberalismin suuri linja. Tutkimus lehdistön alkoholipoliittisista kannanotoista. Tampere: UKK-instituutti, 1991

Piispa, Matti: Mistä puhumme kun puhumme alkoholi-ongelmasta. Alkoholiongelmaa ja alkoholipolitiikkaa koskevat määritelmät 1950–1990. Tampereen yliopisto. Sosiologian lisensiaattitutkimus, 1993

Piispa, Matti: Valistus, holhous, suojele. Tutkimus alkoholipoliittisesta ja tupakkapoliittisesta mielipideilmastosta. Acta Universitatis Tamperensis 564. Tampere: Tampereen yliopisto, 1997

Pittman, David: What do we know about beneficial consequences of moderate alcohol consumption on social and physical well-being? Contemporary Drug Problems, 23 (1996): 3, 389–407

STM: Alkoholiohjelma 2004–2007. Yhteistyön lähtökohdat 2004. Julkaisuja 2004:7. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2004

Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka: Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen Todellisuuden Rakentuminen ja Ymmärrettävyys. Helsinki: Gaudeamus, 1997a

Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka: Constructing Speaker Images. The Problem of Enunciation in Discourse Analysis. Semiotica 115 (1997b): 1–2, 121–146

Tigerstedt, Christoffer: The Dissolution of the Alcohol Policy Field. Studies on the Nordic Countries. University of Helsinki, Department of Social Policy. Research Reports 1/2001. Helsinki: Department of Social Policy, 2001

Treno, Andrew & Breed, Larry: Evaluation of media

- advocacy efforts within a community trial to reduce alcohol-involved injury. *Evaluation Review* 20 (1996): 4, 404–424
- Törrönen, Jukka: Puhetta viinasta – kuohua yhteiskunnasta. Tekstin arvojen ja todellisuuskuvan jäljillä. *Tiedotustutkimus* 18 (1995): 4, 43–60
- Törrönen, Jukka: Lehdistön alkoholipoliittinen asemituminen vuosina 1993–2000. *Yhteiskuntapolitiikka* 66 (2001): 15, 415–431
- Törrönen, Jukka: Nollatoleranssi, media ja paikallisyhteisöllisyys. *Tiedotustutkimus* 25 (2002): 3, 32–49
- Törrönen, Jukka: Sivistyksen kajossa, rappion pelossa: päihteiden paikantuminen julkisen tilan ongelmaksi lehdistössä 1990-luvulla. Teoksessa: Törrönen, Jukka (toim.): *Valvontaa ja vastuuta. Päihteiden*

- julkisen tilan moraalisisäätely*. Helsinki: Gaudeamus, 2004
- Törrönen, Jukka & Juslin, Inka: Alkoholi naistenlehtien mainonnassa 1960-luvulta 2000-luvulle. *Yhteiskuntapolitiikka* 74 (2009): 5, 509–522
- Wagenaar, Alexander & Gehan, John & Jones-Webb, Rhonda & Toomey, Traci & Foster, Jean: Communities mobilizing for change on alcohol: Lessons and results from a 15-community randomized trial. *Journal of Community Psychology* 27 (1999): 3, 315–326
- Warsell, Leena: Perikato vai uuden alku? Alkon purku 1990-luvulla. *Tutkimuksia* 153. Helsinki: Stakes, 2005.

ENGLISH SUMMARY

Katariina Warpenius & Christoffer Tigerstedt: Heavy on concern, light on fun. Alcohol-related newspaper coverage in two local newspapers 2004–2007 (Paljon huolta – vähän hupia. Alkoholiaihteiset kirjoitukset kahdessa paikallislehdessä 2004–2007)

This article offers an analysis of alcohol-related newspaper coverage in two local newspapers in Finland, i.e. *Keskisuomalainen* (2,222 items) and *Hämeen Sanomat* (1,111 items) between 1 March 2004 and 31 December 2007. Quantitative content analysis is used to describe the contents of these articles as well as the values and positions they represent. The main focus of content in the articles reviewed was on alcohol-related harm and adverse effects and related control measures rather than on the pleasure and

entertainment value of alcohol. Only a small fraction of the reporting mentioned the positive effects of alcohol. The adverse effects of alcohol and its entertainment value were often discussed in the context of local reality, whereas alcohol policy issues were considered in a national context. Newspaper articles in favour of intervening in alcohol-related harm outnumbered those that supported freedom of consumption. The concern expressed in local newspapers about alcohol-related harm is interpreted from the vantage-points of the local alcohol environment and consumer society and their mutual dynamics.

KEYWORDS

alcohol, newspaper article, content analysis